

Limite în editarea digitală a fotografiei de presă

Asist. univ. dr. **Dan Valeriu Voinea**,

Facultatea de Litere,

Universitatea din Craiova

Preliminarii

O serie de noi întrebări privind limitele etice ale editării în fotografie de presă au apărut anul acesta, după ce jurații celui mai prestigios concurs de fotografie de presă la nivel mondial, World Press Photo, au decis descalificarea a 22% din imaginile selectate pentru cele mai importante premii. Rata respingerii a fost de peste trei ori mai mare decât în competiția din anul anterior, conform ziarului *New York Times*¹.

Existența unor reguli, exprimate printr-un cod etic al fotografiei de presă, este esențială pentru a avea o înțelegere mai ușoară a lucrurilor permise și nepermise în editarea digitală a fotografiei de presă: este manipularea digitală a fotografiei complet interzisă, atâta timp cât alterează conținutul și percepția sa sau este orice fotografie o interpretare subiectivă a realității?

Factorul care a accentuat importanța acestei dezbateri este dat de evoluția instrumentelor de procesare digitală și a accesului la acestea. Dacă pe vremea camerei obscure retușarea unei imagini pentru a elimina un subiect dintr-o fotografie putea dura ore întregi, acest lucru se poate face digital, într-un mod aproape insesizabil, aproape instantaneu. Această ușurință a editării îi face pe fotografi moderni să reziste cu greu tentației de a-și îmbunătăți fotografiile prin post-procesare, iar manipularea este, foarte frecvent, imposibil de observat.

Fotojurnalismul este definit drept practica de a comunica știri sub forma unor fotografii și reprezintă o componentă esențială a jurnalismului modern. Kenneth Irby definește fotojurnalismul drept meseria ce folosește povești fotografice, pentru a documenta viața: ea este universală și transcende limitele culturale și lingvistice². Fotografia de presă este în primul rând un gen al jurnalismului, arta fotografică fiind secundară în fotojurnalism, față de scopul acestuia: acela de a prezenta realitatea, așa cum fotograful o resimte și o privește.

Încrederea în materialul prezentat este esențială pentru orice producător de media – aceasta fiind moneda pe care jurnaliștii o folosesc pentru a susține adevărul, iar credibilitatea jurnalistului trebuie să primeze în orice fel de situație. Distorsiunea adevărului nu este permisă, indiferent de suportul folosit pentru prezentarea informației – exagerearea și neadevărul fiind la fel de periculoase, indiferent dacă sunt transmise prin cuvinte sau imagini. „Fotografia destinată cotidianelor este cea care ilustrează evenimentele politice, culturale sau sportive și este realizată sub presiunea timpului, astfel încât este posibil să sufere din punct de vedere calitativ.”³

Un alt autor spunea că “fotografiile sunt instrumente puternice pentru comunicare, pentru că momentele transmise nu reprezintă doar fapte; ele au puterea să vorbească cu telespectatorii la un nivel emoțional și abordabil.”⁴ Comunicarea prin fotografie trebuie să fie autentică, chiar dacă prezintă subiecte puternice din punct de vedere afectiv. Fotografia de știri face mai mult decât a ilustra doar evenimente. Este o practică larg acceptată de cercetători, anume de a distinge între sensul literal al fotografiei (*denotativ*) și construcțiile sale conotative mai volatile⁵.

Aproape toate profesiile au un standard de etică stabilit, iar unele dintre ele obligă un comportament etic, pentru a le putea practica. Jurnaliștii și fotografi de presă nu sunt obligați, nici prin lege, nici de către o organizație profesională, să respecte un cod etic. Etica în fotojurnalism nu se referă la o reglementare legală,

¹*The New York Times, Debating the Rules and Ethics of Digital Photojournalism*, 17 februarie 2015, <http://lens.blogs.nytimes.com/2015/02/17/world-press-photo-manipulation-ethics-of-digital-photojournalism/>

²William Slattery (ed.), *The Manual For Scholastic Newspaper Publications, Second Edition*, The Writing Company, Culver City, 2006, p. 144.

³Vasile Traciuc, *Fotojurnalism (suport de curs)*, București, 2004, p. 21.

⁴Minla Linn Shields, *Ethics in Photojournalism: Authenticity and Sensitivity in Coverage of Tragic Events*, Thesis, Georgia State University, 2014, p. 1.

⁵*Ibidem*, p. 2.

ci la definirea a ceea ce este corect să faci, ce ar trebui să fie făcut și ce ne cer standardele profesionale să facem.

Reglementări

Cercetările privind fotojurnalismul și etica tind să se concentreze pe patru domenii principale, care includ: modificarea digitală a fotografiilor, preocuparea pentru intimitatea subiectului, publicarea de imagini grafice și modul în care codurile etice abordează imaginile.

Shields⁶ găsește în scopul fotojurnalistului menținerea credibilității fotografiilor prin raportarea autentică. Folosit în acest context, fotojurnalismul **autentic** poate fi descris cu ajutorul a patru principii interconectate:

1. Fotografiile autentice reflectă veridic și precis scena descrisă.

Fotograful nu folosește trucuri pentru a manipula scena înainte de a face fotografia. Nu este permisă altfel stabilirea unui scenariu, pe care subiecții să îl urmeze, pentru a genera o imagine care nu reprezintă realitatea. Exagerarea scenei sau alterarea ei este de asemenea de evitat.

2. Fotografiile autentice oferă contextul complet.

Pentru ca o imagine să poată fi considerată autentică din punct de vedere jurnalistic, aceasta trebuie să arate întreaga scenă relevantă pentru aflarea adevărului. Manipularea perspectivei pentru ascunderea contextului este de nerecomandat, chiar dacă prin aceasta efectul emoțional ar fi mai ridicat. Fotografia de presă are în principal un rol informativ emoțional, nu unul artistic.

3. Fotografiile autentice trebuie să aibă valoare proporțională cu știrea.

Valoarea fotografiei este dată de conținutul ei, nu de execuția sa. Criteriile care determină valoarea unei știri se regăsesc și atunci când judecăm importanța unei fotografii. Fotografii și editorii sunt adesea tentați să utilizeze poze de mare efect artistic sau emoțional, în defavoarea celor cu valoare informațională.

4. Fotografiile autentice nu sunt manipulate.

Manipularea imaginilor în fotojurnalism este interzisă – aceasta fiind o înșelare a încrederii audienței. Editarea digitală are loc folosind diverse programe de editare foto – cel mai adesea Adobe Photoshop. Dacă eliminarea unor sticle aruncate pe un teren de fotbal ar fi favorabilă din punct de vedere estetic, în fotojurnalism acest lucru este total interzis, chiar dacă nu modifică în niciun fel semnificativ mesajul imaginii. Reputația jurnalistului este esențială, iar permiterea chiar și a celor mai mici manipulări fotografice poate fi o pantă alunecoasă pentru aceștia.

Pe lângă veridicitate, un alt rol important îl joacă în jurnalismul modern **sensibilitatea**. Utilizarea unor fotografii dramatice, ce provoacă puternice reacții sufletești în privitori, este permisă atunci când întărește importanța unui mesaj, însă delimitarea foarte clară a încălcării intimității și a decenței umane în momentul fotografierii sau interviului unor persoane aflate în momente foarte dificile sau chiar tragice este aproape imposibil de făcut.

Folosirea de imagini cu conținut explicit este adesea privită cu dezaprobar. În jargonul presei, a trece "testul de mic dejun" este prescurtarea pentru luarea unei hotărâri cu privire la potențialul de repulsie al cititorului față de imaginea în cauză. Există situații în care folosirea explicită este greu de evitat, însă în general se preferă protecția cititorilor față de acestea. Au existat puternice dezbateri etice și față de imaginile ce conțin persoane care sunt grav rănite și/sau se află în fața unei morți iminente. Esențial este ca aceste imagini să nu fie publicate doar pentru conținutul grafic, ci pentru plusul de informație și valoare pe care îl aduc cititorilor. Dacă acesta nu există, publicarea lor este eronată.

Raportul **World Press Photo** cu privire la integritatea imaginii a cercetat dacă există sau nu sunt standarde acceptate ale industriei în ceea ce privește modificările (daca este cazul) ce sunt permise de organizațiile mass-media din lume⁷. Raportul WPP a fost bazat pe interviuri cu 45 de persoane din 15 țări și pe analiza codurilor

⁶*Ibidem*, p. 1.

⁷David Campbell / World Press Photo, *Report: The Integrity of The Image*, noiembrie 2014, p. 3.

de etică referitoare la integritatea imaginii la nivelul organizațiilor media și profesionale. Concluziile acestora referitor la cele mai întâlnite practici au fost: ⁸

1. Alterarea imaginilor, unde *alterare* înseamnă adăugarea sau eliminarea digitală a unor elemente, este interzisă. Interdicția privind alterarea este adesea condiționată din punctul de vedere în care înșeală sau induce în eroare cititorii / telespectatorii. Singura modificare permisă în general este retușarea sau utilizarea instrumentului de clonare, pentru a elimina praful de pe senzorul camerei sau zgârieturi de pe negative / printuri scanate.
2. Unele entități media permit estomparea fețelor sau a altor detalii de identificare (numerele mașinilor), când acest lucru este cerut de lege sau de către o instanță judecătorească.
3. Orice imagini care sunt modificate în scop ilustrativ trebuie să primească un caption de "foto-ilustrații" sau un alt termen asemănător.
4. Ajustările făcute de software de procesare a imaginii (de exemplu decuparea limitată, *dodging* și *burning*, tonarea, ajustarea culorilor, conversia la a/n) sunt acceptabile atât timp cât acestea sunt considerate "minore / normale / subtile / moderate", în timp ce "utilizarea excesivă" nu este acceptabilă.
5. Fotografiile nu pot fi pus în scenă, pozate sau rejucate.

În plus, procesarea digitală a fotografiilor poate fi considerată manipulare, dacă este vorba de o tonare substanțială, care duce la întunecarea unor detalii, modificând astfel în realitate conținutul imaginii în mod semnificativ.

Associated Press își definește politica privind editarea digitală într-un mod foarte puternic: „Pozele noastre trebuie să spună întotdeauna adevărul.”⁹. Dacă în camera obscură chimică semnele subtile de editare, precum supra-expunerea sau sub-expunerea unor anumite zone erau permise, epoca digitală a generat o serie de probleme complexe cu privire la felul în care realitatea este construită cu ajutorul imaginilor editate. „Conținutul unei fotografii nu va fi schimbat sau manipulat în niciun fel”¹⁰, spun cei de la Associated Press, adăugând însă că ei vor permite folosirea instrumentelor clasice de editare – decuparea și modificările de ton și luminozitate, însă ajustarea de culoare trebuie să fie minimă, o altă posibilitate fiind convertirea la alb negru. Retușarea este permisă de AP doar pentru îndepărtarea zgârieturilor normale și a urmelor de praf, o practică relativ comună și inocentă, îndepărtarea ochilor roșii din fotografii fiind însă interzisă.

Codul de etică al **Asociației Naționale a Fotografilor de Presă din Statele Unite ale Americii** este unul dintre cele mai importante documente de auto-reglementare a fotojurnalismului. Acesta include nouă prevederi esențiale, ce urmăresc ghidarea desfășurării activității fotojurnaliștilor din SUA¹¹. Codul etic ne spune că e responsabilitatea individuală a fiecărui fotojurnalist ca, în orice moment, să depună eforturi pentru fotografii care prezintă sincer, onest și obiectiv realitatea, punând credibilitatea mai presus de orice. În fotojurnalismul documentar, conform codului ANFP, este greșit să modifice conținutul unei fotografii în orice fel (electronic sau în camera obscură), prin care se înșeală publicul. Codul de etică conține și prevederi referitoare la protecția potențialilor subiecți ai fotografiilor, încurajând tratarea subiecților cu respect și demnitate și acordarea de considerație specială persoanelor vulnerabile și de compasiune către victimele unor crime sau tragedii.

Aceste coduri de etică vin însă în completarea codurilor deontologice pe care toți jurnaliștii este recomandat să le respecte și să nu se substituie acestora.

Studii de caz

1. Associated Press a hotărât întreruperea colaborării cu Narciso Contreras, un fotograf câștigător al Premiului Pulitzer, pentru imaginile din războiul din Siria în 2013, după ce au descoperit că fotografii modificase nesemnificativ una din pozele sale. Fotografii a ales să șteargă din imagine o cameră video ținută de un

⁸*Ibidem*, p. 4.

⁹Kenneth Irby, *Vin Alabiso: Associated Press Letter on Photo Editing Policy*, 5 Septembrie 2003, <http://www.poynter.org/uncategorized/15452/associated-press-letter-on-photo-editing-policy/>

¹⁰*Ibidem*.

¹¹National Press Photographers Association, *Code of Ethics*, <http://aspe.org/content.asp?pl=236&sl=19&contentid=318>

coleg (*foto stânga*), înlocuind digital prezența acesteia cu niște pietre (*foto dreapta*) “clonate” dintr-o altă imagine.

Associated Press a hotărât terminarea colaborării cu Contreras, motivând importanța respectării adevărului, chiar dacă nu consideră că manipularea fotografiei ar fi modificat realitatea prezentată de aceasta. “Eliminarea în mod deliberat a elementelor din fotografiile noastre este complet inacceptabilă”, au declarat aceștia¹². Imaginea a fost editată de fotograf înainte de a fi trimisă spre editori, el asumându-și ulterior greșeala. Decizia a fost luată pentru a garanta încrederea în fotografiile AP.

2. Câștigătorul premiului **World Press Photo** pentru anul **2013**, fotograful Paul Hansen, a fost acuzat că a manipulat digital imaginea premiată, pentru a-i da un efect dramatic. Fotografia, realizată în Fâșia Gaza, după un atac al forțelor armate israeliene, prezintă trupul a două copile cărate de unchii lor pe străzile din Gaza, pentru a fi înmormântate.

Dr. Neal Krawetz, un cercetător specializat în analiza criminalistică non-clasică de de calculatoare, a susținut că imaginea a fost editată digital, prin creșterea contrastului și a saturației, dar și prin editarea locală a anumitor detalii¹³.

¹²AP, *AP severs ties with photographer who altered work*, 22 ianuarie 2014, <http://www.ap.org/Content/AP-In-The-News/2014/AP-severs-ties-with-photographer-who-altered-work>

¹³The Hacker Factor Blog, *Unbelievable*, 12 mai 2013, <http://www.hackerfactor.com/blog/index.php?/archives/549-Unbelievable.html>.

Ca urmare a acestei sesizări, World Press Photo a solicitat unor experți în fotografie digitală verificarea imaginii, concluzionând că „este clar că fotografia publicată a fost retușată din punctul de vedere al culorii și al tonului, atât la nivel global, cât și local. Dincolo de aceasta, nu am găsit nicio dovada de manipulare semnificativă a fotografiei sau de compoziție”¹⁴.

3. **Brian Walski**, fotograf la *Los Angeles Times*, a fost concediat în 2003, după ce a fost acuzat de alterarea unei fotografii de presă, prin comprimarea a două imagini distincte.

În prima imagine (*foto sus*), fotograful surprinde soldatul într-o poziție relaxată, de neacțiune, în timp ce un bărbat ce ține în brațe un copil care pare adormit se îndreaptă spre acesta.

În a doua imagine surprinsă de fotograf (*foto jos*), soldatul are o postură agresivă, dominantă, fără însă a amenința cu arma persoanele prezente, în timp ce bărbatul de mai devreme este deja întors cu spatele la cadrul militar. Personajele se află într-o relație aparent conflictuală.

¹⁴World Press Photo, *Digital photography experts confirm the integrity of Paul Hansen's image files*, 14 Mai 2013, <http://www.worldpressphoto.org/news/2013-05-14/digital-photography-experts-confirm-integrity-paul-hansen's-image-files>

Fotografia compusă (*foto sus*) nu reprezintă nici una din realitățile prezentate anterior. Privitorul este astfel înșelat – soldații britanici din Irak înfățișați în poze le spuneau civililor să se adăpostească, în timp ce un bărbat ținându-și copilul în brațe pare să privească soldatul umil. Dacă în prima poză, bărbatul și copilul din brațele sale sunt atenți la cameră și mult mai expresivi, în cea de-a doua, gesturile soldatului transmit mai multă emoție și agresivitate. Fotograful a greșit, încălcând una dintre cele mai importante reguli etice – conținutul imaginilor nu trebuie să fie alterat.

4. Una dintre imaginile capturate de fotograful Matt Levitch reprezintă trupul neînsuflețit al lui Fabienne Cherisma, o fată de 15 ani, împușcată și ucisă de poliția din Port-au-Prince, Haiti, la 19 ianuarie 2010, după ce a furat două scaune de plastic și trei poze înrămate. Este această fotografie etică?

Imaginea (*foto*

sus) este foarte violentă și prezintă trupul neînsuflețit al unui copil, alături de o parte din obiectele furate de aceasta, în timp ce în fundal diverse persoane își continuă treburile în mod obișnuit. O altă poză a lui Nathan Weber prezintă un grup de opt fotografii în jurul persoanei decedate¹⁵. Aveam nevoie de atâtea detalii privind realitatea sau fotografii trebuiau să cenzureze imaginile? Această fotografie a fost realizată în mijlocul unei crize naționale, cauzată de un cutremur și o lipsă de reacție a autorităților la urmările acestora.

5. Există situații în care procesarea unor imagini este firească și poate fi considerată necesară. În exemplul de mai jos (*foto stânga*) avem o imagine neprelucrată, foarte întunecată. Fotograful Yuri Kozyrev a ales creșterea expunerii acesteia, fără a altera însă conținutul ei. (*foto dreapta*)

¹⁵Eric Kim, *Is this photo ethical?*, <http://erickimphotography.com/blog/2011/04/07/is-this-photo-ethical/>

Un efect identic ar fi putut fi obținut și din aparatul de fotografiat, dacă fotograful ar fi avut o sursă de lumina mai puternică sau ar fi modificat setările de expunere ale camerei.

Concluzii

Prezentarea adevărului este la fel de importantă pentru fotografia de presă, pe cât este pentru jurnalism. Credibilitatea unei instituții media sau chiar a întregii profesii poate fi afectată atunci când realitatea este alterată prin prezentarea de imagini modificate digital. Conceptele de adevăr și corectitudine sunt legate în fotografia de presă de lipsa manipulării fotografiilor, fie ea digitală sau prin mijloace clasice. Deși nu există un cod unic deontologic al fotojurnaliștilor, au existat cazuri contemporane care au generat dezbateri aprinse și au evidențiat necesitatea unor noi reguli referitoare la limitele acceptabile ale editării imaginilor în era digitală, în care „adevărul vizual”¹⁶ are un rol esențial.

„În timp ce majoritatea fotografiilor de presă ar trebui să fie conștienți de consecințele unor încălcări etice – afirma Daniel R. Bersak –, nu există niciun «Jurământul al lui Hipocrate al fotojurnalistului», nici zece porunci comune ale eticii în fotojurnalism și nici nu există «pedepse» standard pentru încălcările etice.”¹⁷

¹⁶Gabriela Sandu, *Manual de fotojurnalism*, Tritonic, 2004, p. 28.

¹⁷Daniel R. Bersak, *Ethics in Photojournalism: Past, Present, and Future*, Master's thesis, MIT, septembrie 2006.